

هُوَ الْعَلِيمُ

شرح حدیث

عَنْوَانِ بَصِيرِي

مجلس یکصد و هشتاد و دوم

سید محمد حسن طهرانی

أعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

و صلى الله على سيدنا و نبينا أبي القاسم محمد

و على آله الطيبين الطاهرين و اللعنة على أعدائهم أجمعين

در جلسه قبل صحبت کردیم و آن چه را که به نظر می‌رسید و خودمان از ارتباط با بزرگان دیده بودیم و حتی خود رفقا هم کم و بیش بی‌اطلاع نبودند از آن چه که برای ایشان نقل شده بوده از احوال بزرگان در خصوص ماه رمضان خب مطالبی عرض کردیم؛ ولی مطلب مثل این که یک مقداری ناتمام ماند و به نظر رسید که اگر بتوانیم تتمه آن را اینجا خدمت رفقا بگوییم که وقتی مراجعت می‌کنیم همان تتمه مباحث دعای ابی حمزه را انشاءالله به حول و قوه خدا ادامه بدهیم.

در صحبت‌هایی که قبلاً لابد به سمعتان رسیده است صحبت از سبک گرفتن و سهل گرفتن در کیفیت غذا خوردن بود که در اینجا مطالبی را از بزرگان نقل کردیم که آنها هدفشان از غذا خوردن چه بوده؟ آیا آنها هدف استقلالی داشتند یا این که هدف ایشان هدف استقلالی نبوده بلکه هدف، هدف آلی بوده و واسطه‌ای بوده برای مطالب دیگر و مسائل دیگر.

روایتی است از رسول خدا (شک دارم) که می‌فرمایند: المؤمن يأكل بشهوة أهله و المنافق يأكل بشهوة بطنه، مؤمن بخاطر اطرافیانش غذا می‌خورد، به خاطر افرادی که سر سفره هستند به غذا میل دارد و به خاطر همراهی با آنها مؤمن غذا می‌خورد ولی منافق به خاطر شکمش می‌خورد، کاری به اطرافیان ندارد که هستند، که نیستند، تنها هست یا نیست و می‌خواهد التذاذ داشته باشد از خوردن غذا. یکی از لذت‌های او در این دنیا غذاهای متلون و متنوع است. منافق این طور است.

خب حالا ما باید ببینیم که واقعا این طور است! یعنی ما در این دنیا مأموریم بر این که از غذاهای متنوع اجتناب کنیم و آن را به عهده کسان دیگر بسپاریم یا این که نه، این مسئله به شکل دیگری است.

من در آن شب، خیال می‌کنم دو مجلس قبل عرض کردم که بعضی‌ها نظرشان بر این است که اصلاً در این دنیا باید به سمت آن نعمت‌هایی که از نظر ردیع هستند و پایین هستند باید رفت. فرض کنید که می‌خواهید در میوه فروشی سیب سوا کنید باید حتماً سیب‌های خراب را بردارید؛ اگر سیب‌های خوب را بردارید از ایمان شما کم می‌شود. یا مثلاً فرض کنید که اگر می‌خواهید بروید یک ماشین بخرید یک ماشین لنگ بخرید که یک روز کاربرات آن از کار بیافتد، یک روز سیلندر آن، یک روز نمی‌دانم چرخش، یک روز دیفرانسیل آن! هر روز یک چیز آن... اگر یک ماشین تمیز یا نو و سالم باشد، این اصلاً برخلاف تکلیف و برخلاف سیره و دأب و دیدن و برخلاف سیره و مبانی است! و اصلاً در این زمینه افکارشان و سلیقه ایشان در این زمینه دور می‌زند که زاهد به آن کسی گفته می‌شود که همیشه از آنچه که مورد توجه مردم است، آن فرد

پایین تر را انتخاب کند؛ و شخص پایین تر و مصداق پایین تر و پست تر را انتخاب کند، و به این زاهد می گویند. و خب نسبت به این مسئله هم گاهی ممکن است شواهدی را ارائه کنند و مصادیق را ارائه کنند؛ و مثلاً فرض کنید که در سیره ائمه مطلب به این نحوه بوده یا اولیاء گاه گاهی نه حالا گاه گاهی، اغلب در این کیفیت زندگی آنها به این نحوه بوده، دوری کردن از تجمّلات و دوری کردن از نعمتها و امثال ذلک یا این که فرض کنید مثلاً دیده شده که به کلام مرحوم آقا در کتابشان ظاهراً در کتاب روح مجرد است که مرحوم قاضی که می رفتند گاهی اوقات چیزی بخرند، آن کاهویی را سوا می کردند که آن کاهو خیلی مرغوب نبوده و امثال ذلک یا افراد دیگر به طور کلی.

خب این قضیه می تواند یک شبهه ای را برای انسان به وجود بیاورد که نکند مسئله از این باب است؛ یعنی انسان به طور کلی دیدگاهش نسبت به امور دنیا و نسبت به زندگی و جریان زندگی به این نحو باشد که اصلاً دستور بر این است، حالا ما نمی گوییم آن قسمت حرام است ولی حداقل مورد رضای پروردگار نیست، این طور شاید مسئله تصور بشود.

درباره امیرالمؤمنین علیه السلام داریم که (در جلسه قبل ظاهراً به نظرم می رسد که گفتم) برای حضرت خیلی اتفاق می افتاد نظایر این که حضرت امساک می کردند، احتراز می کردند، فقیری می آمد، به فقیر می دادند، خودشان استفاده نمی کردند. آن روایت را ظاهراً خواندم برایتان که راجع به این که حضرت دلشان مدّتی جگر گوسفند می خواست و به امام حسن هم گفتند، یک سال از این قضیه گذشت، امام حسن هم فراموش کرده بودند، یا قضیه مثل فراموش کردن یوسف و امثال ذلک، دیگر در این جا اسراری هست، این وسط مسائلی هست، و الا درخواستی که یک پدر از فرزند بکند آن هم مثل امیرالمؤمنین، آن هم مثل امام حسن، دلیلی ندارد بر این که یک سال به فراموشی سپرده بشود؛ توجیهی خب نمی تواند داشته باشد. بله، خب اینها این طور به نظر می رسد ولی از آن طرف خب آیه قرآن هم داریم.

آیه قرآن داریم **قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَ الطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ**

يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۳۲﴾ **الأعراف، ۳۲** پیغمبر به مردم بگو پس این زینتها و این طیباتی که ما

برای مردم آماده کردیم، طیب یعنی هر چیز پاکیزه و منزه و منظم و قابل توجه و نعمت شسته رفته و قابل استفاده در قبال غیر طیب مثل آن اشیائی که مورد نفرت هستند از اشیائی که مردم به آنها میل ندارند، چیزهای پست و چیزهای مورد اکراه و همین طور از نقطه نظر شرعی چیزهایی که مورد رضایت شارع است؛ چون ممکن است یک چیزی بسیار خوب و قابل توجه باشد ولی خب شرعاً مشکل داشته باشد. فرض کنید که بسیاری از این روابط، روابطی است که مورد توجه مردم ممکن است باشد ولیکن مورد رضای شارع نیست و حرام است و مثلاً اموال دزدی، ممکن است بالاخره آن دزد که می رود یک چیزی را می دزدد چیز خوبی را

می دزدد، چیز اشغال را که نمی دزدد؛ می رود بالاخره؛ ولی آن حرام است، استفاده از آن حرام است. سرقت، غصب، کسی که می رود یک باغی را غصب می کند بالاخره چیزهای قابل توجه در این باغ هست که می رود غصب می کند، بی جهت که نمی رود ولی اینها حرام است.

نه، هم طیب از نقطه نظر حلیت و حرمت و هم از نقطه نظر مورد نفرت و مورد توجه مردم، از هر دو جهت خدا می گوید: چه کسی اینها را حرام کرده؟ ما این رزقها را پس برای کی فرستادیم، آن درخت پرتقالی که ما این درخت را خلق کردیم، اگر در این درخت هزار تا پرتقال باشد، پرتقالهای بزرگ هم دارد، پرتقالهای کوچک هم دارد، پرتقال بزرگ، آن را شیطان خلق کرده و پرتقال کوچک را خدا خلق کرده؟ یا نه، همه را یکی خلق کرده؟ آن کسی که کوچک را خلق می کند در آن شاخه بزرگش هم هست. چطور بزرگش برای ما حرام است، کوچکش را باید خورد؟ این چه حسابی است؟ هر دو متعلق به یک درخت است. هر دو را خدا خلق کرده و هر دو را خب باید استفاده کرد و بهره برد.

و من هم در آن مجلس عرض کردم که بزرگان، بنده آن قدری که در حضورشان بودم، آن طور نبود که به چیزهای پست بخواهند رو بیاورند. بله، وقتی که یک چیزی قیمت آن غیرعادی بود، به من می گفتند که تا وقتی که قیمت آن به حد معمول نرسیده، نخر! این بوده ولی نه این که حالا فرض کنید که خیار پلاسیده بخر بیاور، یا مثلاً سیب پلاسیده یا کرمو بخر! این حرفها نبوده.

یا نسبت به بزرگان مثل مرحوم آقای حداد ایشان هم می فرمودند: وقتی که می خواهی بروی بخری فلان نوع را بگیر. خودشان وقتی می رفتند بهترین نوع را می خریدند برای ما و برای خانه شان می آوردند، درست؟!

این جمع بین این مسائل به چه نحو است که از یک طرف خب ما می بینیم اینها نسبت به مأكول خودشان خیلی توجه نداشتند، نان خشک برمی داشتند می آوردند می گذاشتند سر سفره با سبزی، سبزی مانده، حتی سبزی که قابل استفاده نبود یا مثلاً حتی گاهی اوقات آن هم نبود.

شخصی نقل می کرد می گفت: من دیر وقت بود رفتم منزل آقای حداد. دیروقت بود، شب. ایشان رفتند نان خشک آوردند و آب نان خشک و آب ریختند، نانها را یکخورده تر شد. خودشان هم مثل این که نخورده بودند یا خورده بودند به خاطر مهمان رعایت کرده بودند، ولی گفتند که بسم الله! نه عذرخواهی هم کردند که آقا ببخشید! ایشان اهل این حرفها نبودند که ببخشید آقا! نمی دانم ظروف آماده نیست، منزل مهیا نیست، اهل بیت خوابش برده، نمی دانم بله، بنده هم چرتش برده، نه، از این حرفها ایشان در کارشان نبود، هر چه در خانه بود می آوردند. اگر پلو بود، از شام مانده بود، می آوردند. اگر نبود، نان خشک بود، می آوردند و یک کلمه هم عذرخواهی نمی کردند، مطلقاً. نه عذرخواهی کنند که آقا کم است! نه اینکه قابل است آن چه که ما داریم قابل شما را ... و این حرفها.

چند شب پیش رفته بودیم یک جا منزل یکی از دوستان در یکی از شهرستانها، حالا اسمش را نمی‌بریم، بالاخره رفته بودیم و عده‌ای بودیم تقریباً حدود هفت یا هشت یا ده نفری بودیم، و این بنده خدا خیلی محبت کرده بود، خیلی، خودش، عیالش، با عشق و با محبت، خیلی واقعاً دیگر آن چه که شرط محبت و لازمه آن هست دیگر در حال و هوای خودشان فراهم کرده بودند. بعد از غذا شروع کرد ایشان به عذرخواهی کردن، نمی‌دانم آقا اهل بیتمان آن طور، خلاصه سر حال نبود، و نمی‌دانم فرض کنید که بالاخره قابل شما را ندارد و فلان و این همچنین مسائل و تعارفاتی که متداول هست و اینها. خلاصه ایشان مطالبشان را فرمودند و بعد من گفتم:

خب این یک فرصتی پیش آمد که من یک مسئله‌ای را خدمت رفقا به عنوان یک برنامه سلوکی عرض کنم و یک دستورالعمل سلوکی عرض کنم و آن این است که ما نعمت خدا را چه می‌دانیم؟ آیا نعمت خدا فقط نان سنگک دو آتشه خشخاش دار و از این چیزها که می‌ریزند، کنجددار دو طرفه، خلاصه با طمطراق و مثلاً در برنج دم پخت زعفرانی، خلاصه دم سیاه و ته سیاه و سرسیاه، از این به اصطلاح که عطرش چه بشود و تیهو و قرقاول و اینها نعمت خدا است؟ فقط همین است! حالا اگر این نان سنگک خشک شد، این از نعمت خدا بودن ساقط می‌شود یا نه، همان است؟ نعمت، نعمت است دیگر! یا فرض کنید که اگر این برنج حالا برنج مثلاً آن مرغوب به آن کیفیت نبود، یک درجه پایین‌تر بود، این دیگر نعمت خدا نیست، از کجا آمده؟ پس این برنج از کجا آمده؟ این از هر جا آمده، از هوا هم بیاید، باز از ملک خدا که خارج نیست! حالا این نوعش نیست، این نوع است. درست؟

چرا ما باید دو دیدگاه متفاوت داشته باشیم نسبت به نعمت‌های پروردگار؟ که یک نعمت را نعمت بدانیم و یک نعمت را نعوذ بالله، نعوذ بالله چه بگویم، نعمت بدانیم یا این که اصلاً مورد توجه قرار نگیرد. یعنی ما آن نعمت که برنج زعفرانی کذا و کذا آن قابلیت ما را دارد ولی اگر برنج فرض کنید که مرتبه پایین‌تر بود و به آن کیفیت نبود، آن برنج قابلیت ما را ندارد! این از کجاست؟ آیا این دوئیت و شرک نیست؟ اگر نان، نان سنگک دو آتشه کذا باشد، این قابلیت ما را دارد! اما اگر همین نان خشک بشود، هیچ فرقی نکرده، فقط رطوبت آن گرفته شده، رطوبت آن که گرفته شود می‌گذارند آن را در جعبه، فردا که نمکی و فلان می‌خواهد بیاید، می‌دهند ببرد. دیگر کسی به آن توجه نمی‌کند. در حالی که خب این همان خاصیت را دارد، همان فایده را دارد، همان به اصطلاح خصوصیت را دارد. چرا ما اسم نعمت بر او نمی‌گذاریم اما بر این می‌گذاریم؟ این اختلاف دیدگاه از کجاست؟ این اختلاف مال کثرت است، مال دو دیدن است، مال دوئیت است، مال التذاذات نفس است، نه مال خود خصوصیت شیء خارج، شیء خارج که تفاوتی نمی‌کند، شیء خارج، شیء خارج است.

دهقان آمده زحمت کشیده زمین را آماده کرده، آبیاری کرده، نشاء کاشته، نمی‌دانم آمده هرس کرده، چقدر کود داده، بلند کرده، اینها رسیده، از آن طرف خدا خورشیدش را امر کرده، ملائکه را امر کرده، که بیاید

باران نازل کرده نور آمده، به زمین امر کرده که استعداد خود را ابراز کن! قابلیت خودت را اظهار کن! این را رشد بده بیاید بالا، این کارها همه انجام شده و این برنج درآمده! حالا برنج شکسته است، حالا نصفه است، حالا چون نصفه است من باید در سرش بزنم؟ چرا باید در سرش بزنیم. که این برنج، برنج نصفه است، ببخشید قابلیت شما را نداشته ببخشید دیگر نرفتیم گونی کیسه برنج مان تمام شده بود، نرفته بودیم این برنج نصفه که مال آش بود و این چیزها، این دفعه بیایید ما از خجالت شما در بیاییم! دیدید که گاهی اوقات مهمان می رود یک جایی یکی دو روز می ماند موقعی که خواستند بروند آن به صاحب خانه می گوید که انشاءالله شما بیایید ما از خجالت شما در بیاییم یعنی چه؟ یعنی ما آمدیم به شما زحمت دادیم الآن در این جا بدهکار شدیم، شما هم بیا آن جا به ما زحمت بده، تازه یر به یر بشویم، معنایش این است دیگر! از خجالتتون در بیاییم یعنی ما در این جا زحمت دادیم به شما، ببخشید آمدیم این جا خلاصه خوردیم و شما را به زحمت انداختیم، شما هم بیا آن جا دو روز به ما زحمت بده، بی حساب بشویم. غلط است، اصلاً نباید این حرف را زد! بله، بعدش شما تشریف بیاورید از دیدن تن خوشحال بشویم، از دیدن شما خلاصه منزل ما را تبرک کنید، هزار تا حرف می شود زد، هزار تا تعبیر می شود آورد، حتماً باید بگویید از خجالت شما در بیاییم!

من دیده ام حتی من دیده ام یک وقتی از نزدیکان ما حرفی زد! بابا این چه حرفی است؟ او که نفهمید ولی حالا تو دیگر نگو مثل این حرف، حرف صحیحی نیست، در فرهنگ اهل ادب این حرف زده نمی شود چون بالاخره توابعی دارد. این مسئله خب همین است. نعمت، نعمت است، تفاوتی ندارد.

گفتم: یک بار من ندیدم در عمرم در این دو سه سفرهایی که با مرحوم آقای حداد - رضوان الله علیه - بودیم در یک افرادی که من دیده بودم، گاهی اوقات غذاهایشان فرق می کرد، تفاوت داشت. یا افرادی که نقل می کنند، جریاناتی که نقل می کنند. خدا بیامرز مرحوم پدر بزرگ ما قضایایی نقل می کرد نظیر این نان خشک و آب و فلان یا سبزی یا مثلاً دایی ما - حفظه الله - ایشان نقل می کرد که وقتی در کربلا رفتیم یک همچنین چیزهایی بود می گفتند مزه آن تا الان زیر دندان ما مانده درست!

یک بار نشده که ما از ایشان بشنویم، یک بار نشده از مرحوم پدرمان وقتی که مهمان می آید بگویند که آقا ببخشید لایق شما نبود! حالا انشاءالله این دفعه جبران می کنیم یا غذا مناسب نبود، وضعیت خوب نبود. بنده بارها و بارها در نظر دارم ایشان وقتی که می آمد از مسجد به منزل، گاهی اوقات با بعضی از رفقا می آمدند که در خیلی از اوقات، خدا رحمت کند مرحوم آقا سید مرتضی رضوی - رحمه الله علیه و اعلی الله مقامه - بود که با ایشان، می آمدند و می آمدند ایشان و والدۀ ما خواب بود. خوابیده بود. دیروقت می آمدند، خیلی دیروقت، ما هم خوابیده بودیم. ایشان می رفتند در این آشپزخانه پنیر پیدا می کردند با نان، برمی داشتند می آوردند یا تخم مرغ بود، درست می کردند.

و یک بار خود مرحوم آقا سید مرتضی برای من نقل می کرد که یک دفعه ایشان نگفت آقا ببخشید! اصلاً این عبارتها در لسان اهل سلوک کفر است! کفر است! این چیزهایی که مردم، فرهنگی که مردم دارند این

فرهنگ را که ما نباید داشته باشیم! فرهنگ ما باید فرهنگ توحیدی باشد! از یک دریچه ببینیم بین این تخم مرغی که دارد درست می شود و بین آن غذایی که سه ساعت روی آن کار شده، یکی باید دید! منتهی آن موقع آدم وقت دارد، خب وقت می گذارد وقتی آدم در خانه وقت دارد، مهمان هم دعوت می کند، خب چکار می کند؟ وقت می گذارد دیگر! برنجش را سعی می کند خوشمزه تر درست کند، به ذائقه بهتر دریاید، این چیزها.

حالا اگر فرض کنید که بله یک وقت ممکن است برنج بسوزد، آن جا آدم عذرخواهی می کند، به نظر می رسد غذا را سوزانیم یا مثلاً این به نعمت خدا بر نمی گردد، به خرابی ما بر می گردد، به خودمان برگردد به نعمت خدا نزنیم قضیه را! عیب ندارد، اشکالی ندارد که مثلاً.... اما اگر بیاییم بگوییم تخم مرغ قابل شما نبود، خدا خب مرغ را درست کرده برای همین ها دیگر، تخم بدهد. وقتی که آقا از مسجد آمدند که دیدند که خبری نیست بروند سراغ مرغ بیچاره، کم کم زایمانی کرده و درد زایمانی کشیده و برای شما تخم گذاشته آن جا، آن وقت بردارید استفاده کنید. این روش روشی است که انسان را نسبت به خیلی از مسائل آماده می کند، فقط این مسئله به خورد و خوراک بر نمی گردد، به خیلی از مسائل نفسانی بر می گردد که اگر انسان این یک تکه را درست کند در خیلی از مسائل تغییر پیدا خواهد شد. این مطلب، خلاصه ما از این مطالب شروع کردیم گفتن و یکدفعه آن آقای صاحب خانه از رفقا گفت: آقا اصلاً اینهایی که درست کردیم از سرتان هم زیاد بود، گفتم این جوری هم نه بابا! حالا در این که درست فهمیدی خوشحال شدم اما این گفت: بله، بله، از سرتان هم زیاد بود! گفتم: خب، خیلی خب، پس معلوم است مطلب را گرفتی دیگر! خب، بله، این اصل مطلب به این کیفیت است ولی راهش همین است. یعنی راه جمع بین این قضیه و بین آن قضیه این است که انسان در قبال نعمت خدا نباید یک طرف را نگاه کند، نباید چهره خود را به یک سمت بیاندازد، بلکه باید همه آن چه را که خدا در اختیار او قرار داده است از نعمت ها همه برای او باید یکسان باشد، همه باید یکسان باشد.

یک روز می رود می خواهد برای زن و بچه فرض کنید که میوه بخرد، نگاه می کند و می بیند که پول دارد و میوه خوب هم هست، خب میوه خوب بخرد! یک روز می بیند که نه پول به آن مقدار نمی رسد، خب برود میوه یک مقدار پایین تر بخرد. یا این که می بیند فرض کنید که میوه فروشی الان این میوه را دارد، این میوه را دارد و بعد هم فرض کنید که حوصله ندارد برود یک مقداری دورتر، نگوید چون حالا میوه آن جوری نیست پس اصلاً نخرم، ببرم در خانه چه می گویند؟ با چه وضعی روبرو می شوم؟ نه، چه اشکال دارد که انسان یک روز میوه پایین تر به منزل ببرد یک روز میوه بهتر ببرد! هر دو جور آن را ببیند و هر دو جور آن را استفاده کنند و هر دو جور آن را مصرف کنند و هر دو را به یک کیفیت ببیند. این طور نباشد که اهل منزل همیشه یک قسم ببیند و اگر یک وقت در جایی به یک قسم دیگری برخورد کردند برای آنها صورت ناخوشایندی داشته باشد، تفاوت نباید بکند مسئله به این کیفیت.

این در اینجا مسئله، مسئله ای است که مورد توجه است لذا ما می بینیم که بزرگان همیشه به این کیفیت

بوده‌اند. ائمه هم این جور بودند. اینطور نبوده، هر چه بوده می‌آوردند! یک روز چیز بهتر بوده، یک روز نه، پایین‌تر بوده، همان را می‌آوردند. این طور نبوده، این اصحابی که فرض کنید می‌رفتند منزل ائمه فرض کنید آن جا رطب است می‌گفتند: چه رطب عالی است! تعریف می‌کنند، گاهی اوقات می‌گفتند: نه، رطب، رطب متوسطی است! هر دو را امام می‌رفته در بازار یا خادمش را می‌فرستاده، آن بود آن را می‌گرفت، نبود آن یکی را می‌گرفت می‌آورد. این که حتماً به خادمش بگوید نه، حتماً برو آن جنس پایین‌تر را بگیر! نه، این حرفها نبوده. یا این که بگوید حتماً برو جنس بهتر اگر نبود نگیر، نه، این هم نبود. هر جور بود و به هر کیفیت بود به نعمت خدا به یک نظر نگاه می‌کردند. حالا آن نعمت خدا در یک وقت آن طور مهیا می‌شود، یک وقت آن نعمت به این کیفیت مهیا می‌شود. این کلید حل بین دو نحوه دیدگاهی است که ما آنها را در زندگی بزرگان مشاهده می‌کنیم و از مطالب آنها هم ما می‌شنویم.

این که مرحوم قاضی می‌رفتند و کاهوی پلاسیده را سوا می‌کردند نه به خاطر این که از کاهوی غیر پلاسیده بدشان می‌آمد! نه، چون بخاطر رعایت آن شخص! و خودشان هم می‌فرمودند: چون این شخص، شخص فقیری است و افراد این را نمی‌گیرند، ما این را می‌گیریم که هم از خاصیت آن استفاده کنیم و هم این که یک پولی به او برسد و عزت نفس او هم محفوظ باشد. این به اصطلاح روش آنها بود.

همان آقای حدادی که نان خشک می‌آورد و آب، همان آقای حداد به من می‌فرمودند: وقتی می‌روی سیب بگیری، سیب سفید لبنانی بگیر که معطرتر است و بهتر است و لطافتش بیشتر است. همین را می‌گفتند. یعنی همان کسی که آن جور می‌آورد همان کس هم مثلاً آن طور می‌رود و این طور انجام می‌دهد. وقتی که با ایشان می‌رفتیم میوه سوا می‌کردیم، می‌دیدیم ایشان میوه‌های - البته یک وقت درهم بود - یعنی اصلاً سواپی بود ایشان سوا می‌کردند. یک وقتی نه، مثلاً فرض کنید که نه، شخص می‌گفت که همه یکی است. من خودم می‌دیدم که ایشان از یک راه خرید نمی‌کردند با این که آن قبول می‌کرد، به ایشان احترام می‌گذاشت که ایشان سوا می‌کند. ولی وقتی می‌دیدند که برای همه یکسان است ایشان از همان کنار می‌گرفت می‌آورد می‌ریخت در پاکت و می‌داد ایشان دست ما، می‌آوردیم. این طور نبود که حتماً آن بهتر باشد، همان روالی که آن روال متعارف است. در جایی که شخص می‌شد سوا کند، خب قیمتش طبعاً بالاتر بود و آن کمتر را به یک قیمت می‌داد. در جایی که نه درهم ریخته بود ولو این که به ایشان اجازه می‌داد ایشان انجام نمی‌دادند و به یک کیفیت برمی‌داشتند.

مرحوم آقا هم به ما همین را می‌فرمودند، می‌گفتند: وقتی می‌روی گوشت بخرید، نگوئید گوشت بدون استخوان، نگیرید هیچ وقت! به ما ایشان می‌فرمودند: گوشت با استخوان بگیرید و مقدار چربی که باید باشد چون اگر شما این گوشت بدون استخوان بگیرید، آن استخوان را به یک بیچاره می‌دهد و سهم او را کم می‌کند، نه این که بخواهد .... چون اینها معمولاً افرادی هستند که حالا هر صنفی هم افراد مختلف دارد، ممکن است اجحاف بشود. علی کل حال ایشان می‌فرمودند که چرا باید فرض کنید که یک فردی می‌خواهد بیاید و این

ندارد، فقط بیاید استخوان بگیرد! باید گوشت هم بگیرد. اگر شما گوشت را با استخوان گرفتی این به مقدار مساوی برای همه تقسیم می شود و همه به یک مقدار می برند. هم از استخوان استفاده می کنند که باید باشد و هم از آن مقدار گوشت. لذا ما همیشه، الآن هم همین طور است! من وقتی که به بچه ها می گویم که گوشت بگیرند، می گویم گوشت بدون استخوان نگیرید! هر چه می خواهید بگیرید بگویید استخوان هم با آن باشد.

اینها چیزهایی است که به حسب ظاهر باید رعایت بشود و آن دیدگاهی که نسبت به مسئله تغذیه هست، آن به این نحو باید آن اصلاح بشود که برای سالک، برای سالک راه خدا و آن کسی که می خواهد به اصطلاح دیدگاه خودش را نسبت به مسائل، دیدگاهش را در دیدگاه توحیدی بخواهد قرار بدهد، باید همه اشیاء را، همه را نعمت های الهی باید ببیند و تفاوتی نباید بگذارد بین آنها از نقطه نظر دیدگاه، از نقطه نظر خاصیت و مطلوبیت! خب فرق می کند، انسان خب یک میوه برایش ضرر دارد، نمی گیرد. یک میوه برایش خوب است، آن را می رود می گیرد. نه، صحبت در این نیست! از نقطه نظر دیدگاهی که در بعضی مورد رغبت هست و بعضی نیست.

صائم وقتی که روزه می گیرد، در صوم خودش و در طول روزه نباید ذهنش به این متوجه باشد که در افطار چه خواهد شد؟ آیا در افطار...، چون توجه به این مسئله در طول روز برای افطار آن حالت روزه را در او کمرنگ می کند، صائم در حال روزه توجه به هیچ چیز نباید داشته باشد! فقط باید به این توجه کند که در سر افطار هر چه آوردند! اما این که چه هست و فرض کنید که چه نوعی هست و چه خصوصیتی داشته باشد، این از مطالبی است که مورد نهی قرار گرفته که آن توجه انسان و آن اثری که باید بگذارد، آن اثر را از آن به اصطلاح مطلوبیت آن و از آن تأثیرش کم می کند و همینطور نسبت به موقع سحری، بله باید غذای خودش را جوری تأمین کند که بتواند نیازهای بدنش را تأمین کند و حالت نشاط برای او بیاورد و سستی و ضعف و اینها را نباید در او داشته باشد. از این نقطه نظر اشکال ندارد، مخصوصاً در در وقت سحر.

بله، این هم یکی از مطالبی بود که مرحوم آقا و همین طور بزرگان قبل از ماه مبارک این مطالب را می گفتند به افراد، تذکر می دادند.

یکی از مسائلی که نسبت به ماه رمضان بوده و الآن می بینیم که خب این کمتر مورد توجه قرار می گیرد، مسئله لحاظ شبهای ماه مبارک است، که شبهای ماه مبارک، خب اینها خیلی مهم است و اگر انسان می تواند غیر از حالا یکی دو ساعت یا یک ساعت و نیم یا دو ساعت اگر بتواند بقیه آن را بیدار باشد، بسیار بسیار خوب است! و جبران آن کمبود خواب را بعد از ظهر کند، یا که موقع، موقع خوبی است و شبهای ماه مبارک را انسان از دست ندهد و بسیاری از بزرگان که در احوالات آنها در کتب تراجم شان ما مطالعه می کنیم، درباره آنها می خوانیم که یا ماه رمضان را به کل از خانواده معتزل بودند و جدا بودند، یا این که بیست شب دوم یا دیگر حداقل ده شب آخر مخصوصاً راجع به یکی از اینها مرحوم آقا درباره مرحوم قاضی می فرمودند که به این کیفیت بودند که آن ده شب آخر را کسی ایشان را نمی دید یا از ایشان اطلاع نداشت، حالا ما نمی گوئیم که

افراد و رفقا اینها خب به این کیفیت باشند! خب در این مسئله تکلیفی نیست و دستوری هم نیست که از طرف مرحوم آقا هم به یک همچنین چیزی ما مأمور نشدیم ولی حداقل مطلب این است که در شبهای ماه رمضان خلاصه اگر انسان بیشتر در خود باشد، نصیب بیشتری می برد تا این که شب را به گفتن و صحبت و با این و با آن و این گونه مسائل بخواهد بگذراند و از آن نفعاتی که خصوص شبها است، این خودش را محروم کند.

البته برای هر کسی ممکن است یک تکلیفی خاصی بوده باشد و ما نمی توانیم نسبت به همه یک نظر داشته باشیم ولی آن چه که رسم بزرگان بوده به این کیفیت و به این نحو بوده نسبت به شبهای ماه مبارک.

خواندن دعای افتتاح بسیار بسیار خوب است و مناسب است یا مثلاً دعای ابو حمزه. مثلاً در جلسه دعای افتتاح خوانده می شد، خب خود رفقا در منزل مثلاً سه صفحه، چهار صفحه، دو صفحه، یک صفحه، بسته به حال خودشان از دعای ابی حمزه بخوانند، معانی آن را، خوب هم به معانی دقت کنند و متوجه باشند، متوجه معانی باشند! واقعاً عجیب است این دعاهاى ائمه علیهم السلام! این خیلی برای انسان کارساز و راهگشا است و خیلی انسان را از بعضی از ندانم کاریها بیرون می آورد، و از بعضی از اموری که انسان را غفلت می گیرد و غفلت هم امر عادى است! ما که معصوم نیستیم و ادعای عصمت هم زیبنده ما نیست! و ائمه ما را در این راه قرار می دهند و در این مسیر ما را قرار می دهند و هدایت می کنند.

امیرالمؤمنین علیه السلام یک وصیت نامه ای دارند که بسیار وصیت نامه مهمی است به امام حسن علیه السلام و در حاضرین در بازگشت از صفین، در جایی به نام حاضرین که لشگر اطراق کرده بود و مدتی در آن جا مانده بود، امیرالمؤمنین علیه السلام در یک مجلسی که امام حسن علیه السلام و امام حسین و محمد بن حنفیه و اینها بودند به اتفاق بعضی از اصحاب، یک وصیت نامه ای را حضرت انشاء می کنند و آنها می نویسند: *وَمِنْ وَصِيَّةٍ لَهُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ (عليه السلام)*، چون امام حسن وصی امیرالمؤمنین علیه السلام بود. این وصیت نامه، وصیت نامه ای است که اعجاز امیرالمؤمنین را نشان می دهد! یعنی واقعا در خط خط این وصیت نامه اگر کسی دقت کند مانند این است که با هر خطی یک پتک بر مغز خود و بر انانیتهای خود و با تفرعنهای خود و با تعلقات خود می نوازد و می گوید و آنها را خرد می کند و از بین می برد. خیلی عجیب است، راجع به مسائل مختلف، راجع به مسائل شخصی، راجع به مسائل اجتماعی، راجع به مسائل خانوادگی، راجع به مسائل خویشاوندی، در همه اینها امیرالمؤمنین می آید.

و اعجاز امیرالمؤمنین در این است که این وصیت نامه امروزه باید در میان مردم خوانده بشود و قرائت بشود و پیاده بشود. وصیت توضیح داده بشود، امروزه، همین امروزه این وصیت نامه وصیت نامه عجیبی است که مرحوم آقا هم در اول وصیت نامه شان دارند که من می خواستم یک وصیت نامه بنویسم ولی دیدم با توجه به وصیت نامه امیرالمؤمنین در حاضرین دیگر نوشتن وصیت نامه مایه شرمندگی است. این هم این وصیت نامه! لذا ایشان فرمودند: من اولاد خودم را، همه را توصیه می کنم به این که این وصیت نامه را بروند مطالعه کنند و به این وصیت نامه عمل کنند. اول وصیت نامه شان دارند این مسئله را و خودشان هم خیلی مایل بودند

که این وصیت نامه ترجمه بشود و پخش بشود و حتی عبارتشان این است که در غدیریه بین همه منتشر شود! اگر خدا توفیق بدهد، احتمالش زیاد است که ما اگر خداوند توفیق بدهد، موفق بشویم این وصیت نامه را یک ترجمه سلیس بکنیم البته با بعضی تعلیقات که بعضی ها تعلیقات می خواهد، عبارات حضرت مقداری نیاز به توضیح دارد، و یک مقدمه زده بشود.

من خیال می کنم گرچه به ما فرصت دادند تا آخر ماه مبارک رمضان، و حد تعیین کردند، ولی خیال می کنم ما یک فرجه داریم تا عید غدیر، لذا اگر تا شوال و... هم برسانیم برای شما مشکلی پیش نیاید.

این وصیت نامه را که وقتی نگاه می کنیم حضرت دارند می گویند که یا حسن! ولی حضرت دارند به تک تک افراد می گویند: ای حسن، ای حسین، ای زید، ای عمرو، ای تقی، ای مجید، ای سعید، ای فلان، به تمام افراد دارند می گویند که این مربوط به تو است. این مربوط به خانواده تو، است این مربوط به زندگی است، صحبت های ائمه صحبت به شخص نبوده، صحبت به اجتماع بوده، صحبت به تک تک افراد بوده، تک تک افرادی که می خواهند جا پا بگذارند، آنهایی که می خواهند نگذارند، جهنم! بلند شوند بروند. آنهایی که می گویند بعضی از این وصیت نامه مربوط به قسمت زنان است و با مسائل امروز نمی خواند و نمی دانم این چیزها جدید و... خب عمل نکنید! چرا این قدر داد و بیداد می کنید! به درک! بگذارید وضعتان برسد به همان جایی که مال همه رسیده! خیلی داد و بیداد ندارد، آنهایی که می خواهند جا پای امیرالمؤمنین بگذارند، آنهایی که می خواهند در همین راه باشند، آنهایی که بعد از یک مدت نمی آیند پیش حضرت آقا گریه کنند و بگویند: غلط کردیم! هان! آنها بیایند چکار کنند؟ بیایند به این وصیت نامه عمل کنند. آنهایی که بلند شوند بگویند: آی داد، آقا ما اشتباه کردیم، حرف شما را گوش ندادیم، حالا چکار کنیم؟ حالا چکار کنیم؟ گفتیم: نکنید، گفتیم: تماس نداشته باشید، کسی با شما تماس نگیرد! گفتیم یا نگفتیم به شما؟ چشمتان چهار تا، دندتان نرم، حالا بکشید که سزاوار هستید که به این منجلا ب شما مبتلا شوید و فرو بروید، چرا؟ چون به این وصیت نامه عمل نمی کنید! عمل نمی کنید به این وصیت نامه! وقتی که این وصیت را امیرالمؤمنین می کند، مگر با کسی دشمنی دارد؟ مگر با کسی پدرکشتگی دارد؟ می گوید: بابا راه سعادت این است! می خواهی، بسم الله! نمی خواهی، خودت می دانی! خودت می دانی، راه سعادت این است! بفرما این راه، این هم چاه. خب هر کی می خواهد بسم الله! هر کسی هم نمی خواهد! نخواهد ما وصیت را کردیم و تکلیف خود را انجام دادیم. خداحافظ، رفتیم.

مرحوم آقا آن سال آخر چه گفتند؟ گفتند: ما به وظیفه خود انجام دادیم، خداحافظ، خداحافظ، تمام شد. و دیدیم که تمام شد، تمام شد. حالا بمانیم بزنیم در سرمان که ای داد، عجب آقای خوبی بود! ای داد، عجب آقای خوبی بود، الآن هم هست! الآن هم دستورات ایشان هست، الآن هم مبانی ایشان همه هست، خب باید عمل بشود دیگر! باید به این مطالب عمل بشود! باید وقتی که یک مطلبی گفته می شود، ترتیب اثر داده بشود! ترتیب اثر داده نشود، مشکلات پیش می آید. اینها مسائلی است که مال کیست؟ مال همه است. برای

همه گفته شده.

ماه مبارک رمضان، این ماه مبارک رمضان ماهی است که خدا برای همه این در را باز کرده، برای همه؛ اگر کسی عمل کرد، خب رفته جلو و نتیجه می گیرد. و کسی اگر کوتاهی کرد، خب نتیجه این می شود که سهمش و نصیبش کمتر می شود.

خواندن دعای ابو حمزه ثمالی، این یک مسئله ای است که انسان را خرد می کند، انسان را واقعاً خرد می کند! و واقعاً مسائلی را برای انسان روشن می کند! خیلی مسائل عجیبی در این دعای ابو حمزه است. امام سجّاد علیه السلام در این دعای ابی حمزه صاف پرونده همه ما را درآورده ریخته بیرون. شما این هستید. شما این هستید. اگر یک نظر به شما نشود، اگر مورد لطف خدا قرار نگیری، اگر از ناحیه خدا توفیق پیدا نکنی که همه توفیق ها را به حساب خودت می گذاری، اگر از ناحیه خدا به تو چشم گوشه ای داده نشد، تو این زیاد هستی، تو یزید هستی یزید هم مثل ما بود، ما هم مثل او؛ گلبول او با گلبول ما یکی بود، وزن او هم با وزن ما یکی بود فرقی این بود که او از رحمت خدا دور شده بود. حالا هر چه بود ما نمی دانیم، تقصیر خودش بود، تقصیر هر چه بوده، آن از رحمت خدا دور شده بود. ما تا آن حد نه تا آن حد نه، یک خرده خدا پیچ را شل کند، ما هم یزید هستیم. برمی داریم سر مردم را عین مرغ می بریم، عین مرغ! آقا هیچ طوریمان هم نمی شود، هیچ طوریمان هم نمی شود، ککمان هم نمی گزد، افتخار هم می کنیم و انگار نه انگار که قضیه ای اتفاق افتاده! چرا این طور شده؟ بعد هم می رویم در هیئت امام حسین سینه می زنیم! حسینم و حسین. این همان یزید است آمده. آن مال 1400 سال پیش بوده، این مال الآن است. آن ابن زیاد آن موقع بوده، این همان است. الان هم اگر بکشید، هر دو از نظر ترازو یک اندازه هستند با هفت یا هشت کیلو اختلاف. فرقی ندارد، همین هستند، تفاوتی ندارد. منتهی آن امام حسین را فلان کرد، الآن هم همین قضیه اتفاق بیافتد، همین مسئله تکرار بشود، همین واقعه، خواهید دید که به دست چه کسانی اتفاق خواهد افتاد؟

این قاسیان تاریخ، این جلادان تاریخ، این امثال فرعونها، نمرودها، این امثال فرض کنید که صدام ها و اینها کی بودند؟ اینها همین ها بودند! از اول که این طور نبودند، هی آمدند هی پرده روی پرده انداختند، هی قساوت روی قساوت آمدند انداختند، انداختند، تا به جایی رسیدند که 4000 نفر هم فرض کنید که جلوی آنها تیرباران می کردند ککشان هم نمی گزید، هان! سه هزار نفر اگر آنها با اعدام می کردند چیزی شان نبود، هیچ باکی شان نبود، خیلی آرام از قضیه می گذشتند و انگار نه انگار که اینها خانواده دارند، پدر دارند، مادر دارند! این مادرش....، جواب مادر این را که می خواهد بدهد، انگار نه انگار! خب این با آن ابن زیاد تفاوت می کند؟ با آن عمر سعد تفاوت می کند؟ یکی است، یکی است آقا جان! صاف، صریح، بی رودربایستی بگویید یکی است. آن منتهی هزار سال قبل بوده، این هزار سال بعد است. فقط این زمانه را بردارید! همین این در روز عاشورا اگر بود، همین این تیر در چله کمان می گذاشت و گلوی حضرت علی اصغر را نشانه می گرفت! همین این آقا و هزار دلیل هم می آورد بله، به این دلیل که این بر علیه خلیفه مسلمین قیام کرده، امنیت ملی را به خطر

انداخته و خیانت کرده! باعث تشویش اذهان شده، باعث تشویش افراد شده، باید اعدام کرد و تمام شد. همان، هیچ تفاوتی نمی‌کند! درست؟

این برای چیست؟ این برای این است که ما نیامدیم خودمان را با آن حقایق و با آن واقعیات تطبیق بدهیم، آن واقعیات را آوردیم دیگران را با آن محک بزنیم. ما خودمان را از این حقایق فاصله انداختیم، گفتیم این حرفهای امام سجّاد مال ما نیست انا الذی اعطیت علی معاصی الجلیل الرشا من آن کسی هستم که بر معاصی جلیله رشوه دادم! من که نیستم، پس این امام سجّاد این را برای کی می‌گوید؟ این را برای من نمی‌گوید که فرض کنید که برای مردم دیگر می‌گوید! من خودم کنار هستم، این که آمد می‌گوید: من کنار هستم، از الآن خودش را در چاه انداخت، انداخت در چاه.

والله العظیم قسم می‌خورم نسبت به خودم و قسم می‌خورم دیگر، قسم جلاله می‌خورم که خلاصه قسم خلاف کفاره دارد! والله و بالله العظیم خود من این فقره را کاملاً احساس می‌کنم، همین کلمات امام سجّاد را، همین تعبیر امام سجّاد را والله می‌بینم مخاطب امام سجّاد من هستم! والله قسم می‌خورم! قسم می‌خورم دیگر، شوخی ندارم، نیاز به تواضع و این حرفها نداریم. واقعاً می‌بینیم این امام سجّاد این دعای ابو حمزه را برای من گفته، حضرت برای من فرموده، مخاطب یعنی مصداق، مصداق این عبارات امام سجّاد، مصداق این کلمات، مصداقش خود من هستم! به کسی هم کاری ندارم! وقتی که من این را احساس می‌کنم، آن وقت چطور می‌توانم رفتار خودم را دیگر توجیه کنم؟ چطور می‌توانم کردار خودم را به یک نحوی جدا نگه دارم و از سایر افراد فاصله بگیرم، چطور ممکن است؟

من اگر رفقا در نظرشان باشد، سال گذشته نسبت به این که امام سجّاد - پارسال بود یا این که سال گذشته؛ پارسال بود نمی‌دانم - خب الان یکی از اشکالات جدی که هنوز کسی نتوانسته یک توجیه صحیحی برای آن پیدا کند این است که امام سجّاد چطور این حرفها را زده؟ حالا نه تنها امام سجّاد، غیر ائمه هم بودند، در دعاها فلان، حالا بخصوص امام سجّاد، همین امام سجّاد در مقام عصمت، در مقام عصمت مطلقه، عصمت مطلقه می‌دانی یعنی چه؟ عصمت مطلقه یعنی تصوّر مرجوح بر راجح در هیچ مرتبه‌ای از مراتب وجودی ممکن نیست، نه در مرتبه ظاهر، نه در مرتبه مثال، نه در مرتبه ملکوت، نه در مرتبه معنا، نه در مرتبه سرّ، در هیچ مرتبه از مراتب وجودی تصوّر وجود، نه تنها وجود مرجوح، ترجیح مرجوح بر راجح بلکه تساوی الطرفین متصور نیست. این معنا، معنای عصمت مطلقه است. یعنی در هر نقطه تصرف امام، کردار امام، گفتار امام، فکر امام، تصوّر امام، در هر نقطه آن را که او انجام می‌دهد دارای رجحان است، رجحان ملزومه، یعنی رجحانی که سدّ ثغور شده و صرفاً فقط آن به قول فلاسفه آن حیا از شرایط وجوب را کرده با سدّ ثغور احتمالات عدم، درست این معنا، معنای عصمت مطلقه است در امام سجّاد. چطور امام سجّاد این مطالب را می‌گوید، خب یک مشکله‌ای است!

من تا آن جایی که مطالعاتم اجازه می‌دهد ندیدم کسی این مسئله را حل کند. همه به عنوان حل کردندش

توجیه کردند که این را برای مردم گفته‌اند، بابا امام سجاد دارد اینها را می‌گوید و گریه می‌کند! خب گریه آن دیگر چیست؟ خب نمی‌توانیم این حرف را بزنیم که حضرت اینها را دارد در مقام عرضه به پروردگار می‌گوید؟ تنها هر شب این را می‌گفت یعنی چه؟ یعنی حضرت دویست سیصد نفر را جمع می‌کرد برای آنها دعای ابوحمزه بخواند؟ نه، حضرت می‌رفت در اتاق، اتاق تاریک، اتاق تنها، شبها این دعا را می‌خواند! هر شب هم این را می‌خواند، انا الذی عصیت جبار السّماء خب کی حضرت سجاد عصیان کرده؟ انا الذی اعطیت علی معاصی الجلیل الرشاً من آن کسی هستم که بر جبار آسمانها عصیان کردم، من آن کسی هستم که بر معاصی جلیله، معاصی بزرگ رشوه دادم، تا کارم جلو بیافتد! رفت به جای این که جنس از گمرک رد بشود، به آن مالیات نخورد، رشوه دادم، آن را وارد کردم. یا این که قاچاق وارد کردم، چی چی آزاد دادم! از این چیزها و چرت و پرتها. این کاری را که من دارم الآن می‌کنم، چطور ما می‌توانیم تصوّر کنیم که عملی را که یک فرد بی انضباط و بی نزاکت و بی فرهنگ و لات اجتماع انجام می‌دهد امام سجّاد علیه السّلام می‌گوید من این هستم چطور می‌شود تصوّر کرد؟ گفتن این دعا برای مردم، گفتن که درد را دوا نمی‌کند! بابا دعایی است که حضرت دارد این دعا را در پیشگاه خدا می‌خواند! هر شب هم دارد می‌خواند! تنها هم دارد می‌خواند! کسی نمی‌شنود، بعد هم گریه می‌کند، این چه حالی است؟ این همین است که امام دارد می‌گوید که خدایا این امامت را تو به من دادی، این عصمت را تو به من دادی، این عصمت را تو از من بگیری، من همین هستم که جبار السّماء را عصیان می‌کنم! من همین هستم. حضرت سجاد می‌گوید: من با آن عمر سعد فرقی ندارم، هیچ تفاوتی ندارم، تو برداشتی من را امام کردی، او را نکردی! من نباید این اطاعتی که الآن انجام می‌دهم از خود ببینم. به والله العظیم قسم به خود امام سجّاد بگویم؛ به جدم! خودش است دیگر، امام سجاد جدّ ما است، به جدم قسم، به همین امام سجاد که حضرت یک نمازی را که می‌خواند، آن نماز را از خودش نمی‌دید، آن نماز را از او می‌دید، نماز را از بالا می‌دید، قرآن را که می‌خواند از بالا می‌دید، کار خیری را که به آن توفیق پیدا می‌کرد از بالا می‌دید، همه را از بالا می‌دید، خودش را نمی‌دید، وقتی خودش را نمی‌دید، آن وقت چکار می‌کرد؟ دیگر دعوا نداریم! ما کسی نیستیم! وقتی این حرفها شروع می‌شود که من یکی، تو هم یکی، من این کار را کردم تو این کار را کردی! خیلی خب، حالا وقتی که من اصلاً خودم را صفر دیدم و هیچ اثری را مترتب ندیدم بر کار خودم و هر چه را از من خوبی تراوش کرد همه را از فیض او دیدیم، خب این را دیگر کدام کفّه ترازو بگذارم؟ این طرف بگذاریم یا این طرف؟ هیچ کدام مال من نبوده، مال من نبوده، الآن من خودم گاهی اوقات می‌شود بعضی از همین نوشته جات خودم را من می‌آیم می‌خوانم، گاهی اوقات وقتی که می‌خوانم می‌گویم: این املای من است؟ این انشای من است؟ این به من نمی‌آید! من همچنین چیزی می‌نویسم؟ من اصلاً تعجب می‌کنم! گاهی...

خدا رحمت کند مرحوم علامه امینی، مرحوم آقا می‌فرمودند: من وقتی، گاهی اتفاقی می‌افتد، من یاد او می‌افتم، گاهی مرحوم علامه امینی کتاب الغدير نوشت، این حرفها در بعضی از موارد عبارات سنگینی ایشان

دارد که به اصطلاح خیلی عبارت، عبارت سنگین و لغات غیر متعارف به کار برده شده، خود علامه امینی برای مرحوم پدر ما نقل می‌کرد، می‌فرمود: در بعضی از اوقات برای من یک حالی پیش می‌آید شروع می‌کنم به نوشتن، بعد فردایش که نگاه می‌کنم خودم اصلاً معنای لغت را نمی‌فهمم که این چیست؟ رجوع می‌کنم المنجد! رجوع می‌کنم المنجد ببینم این لغتی که من دیروز نوشتم، معنایش چیست؟ بعد می‌بینم! عجب معنای قشنگی است! چه معنایی! بارها و بارها ایشان می‌گفت این قضیه برای من اتفاق می‌افتاد! مرحوم آقا از قول او نقل می‌کردند، درست شد؟!

خب این چیست مسئله؟ یعنی خب هر کسی در کار خودش، در فن خودش، و در آن شغل خودش، و در حرفه و نحله خودش این مسائل را احساس می‌کند. یک گوشه‌ای به ما نشان دادند و هزاران گوشه را از ما پنهان کردند. باید ما یکی یکی این گوشه‌ها را رد کنیم هی تا برسیم به آن چه را که از دیدگاه ما پنهان است، آن وقت وقتی به آن آخر آخر آخر گوشه و خط رسیدیم، آن وقت می‌فهمیم امام سجاد که می‌فرماید انا الذی عصیت جبار السماء یعنی چه؟ آن موقع، آن موقع ما می‌فهمیم کلام مرحوم آقای حداد را که می‌فرمود: وقتی که به خود نگاه می‌کنم می‌بینم در روی زمین هیچ موجودی پست‌تر و گناهکارتر از من وجود ندارد! این حرف‌ها شعر نیست والله! یک عارفی که این عارف در جای دیگر و در محفل دیگر می‌گفت ما در جایی رفتیم که جبرائیل تصورش را نمی‌کند! این عارف بلند می‌شود می‌آید این حرف را می‌زند که وقتی به خود نگاه می‌کنم می‌بینم در روی زمین خدا هیچ انسانی را گناهکارتر از من و پست‌تر از من خلق نکرده! عبارت ایشان من حیا کردم نگفتم پست‌تر از من خلق نکرده! این از آن طرف، از آن طرف وقتی که نگاه به او می‌کند و جلوه او را در خود می‌بیند می‌گوید: یک حرف ما، چهار هزار معجزه پیغمبر به پایش نمی‌رسد! این چیست؟ این چیست؟ یکی از حرفهای ما چهار هزار؟ یعنی چه؟ معجزه پیغمبر می‌آید و آن را به طلا تبدیل می‌کند، حرف من می‌آید مس وجود تو را به طلا تبدیل می‌کند. کجا معجزه پیغمبر می‌تواند به این برسد؟ کجا می‌تواند برسد؟ یک نظر من می‌آید تبدیل به اکسیر می‌کند، حال و هوای تو را برمی‌گرداند، اصلاً وضع تو را تغییر می‌دهد، هر دوی آن درست است! هم آن حرف درست است، چون نگاه می‌کند و خودش را در قبال خدا می‌بیند صفر است، می‌بیند صفر است و به این مسئله هم می‌رسد. ما نمی‌رسیم به این مسئله، نرسیدیم، خیلی کار داریم ولی خب او رسیده و درک کرده و دارد درکش را بیان می‌کند: من بدون آن لطف خدا و بدون توجه او از همه بدتر هستم اگر بخواهد به حساب بیاید و به ترازو بخواهد بیاید، من می‌روم آخر صف، از همه عقب تر باید بایستم، چون هیچ ندارم که در قبال خدا عرضه کنم! شما می‌گویید که حتی یک ذره می‌گوید همان یک ذره هم مال او است، وقتی او بگوید که حتی یک ذره هم مال او است، پس خودت چی؟ خودت صفر. حالا بقیه بالاخره یک خوبی را به خودشان نسبت می‌دهند! آقا این قدر، ما دو درصد خوبیم، ده درصد، معنا این است، ما عرضه آن دو درصد خوبی را نسبت به خودمان هم نداریم، یعنی یک فهمی برای ما آمده یک درکی برای ما آمده، که دیگر انتساب دو درصد را هم از ما گرفته. انتساب ده درصد را هم از ما گرفته. هیچی، من

شدم صفر صفر صفر صفر. مثل این که الآن بنده تمام پولهای شما را بگیرم در جیبم بگذارم؛ شما که نگاه می کنید به جیب حاج آقا، چقدر، فرض کنید که ماشاءالله پر پول است، ولی خودم که نگاه می کنم می بینم از همه شما بدبخت تر و فقیرتر هستم. می گوید: این پولها پس چیست؟ می گویم: اینها مال من نیست! مال این و این و آن و آن است! ما فقط اینها، حمّال آن شدیم! دیدگاهی که او نسبت به من دارد دیدگاهی است که من غنی هستم و دیدگاهی که من خودم نسبت به خودم دارم، از همه فقیرتر هستم! هیچی، حتی این عبا هم مال من نیست! این وقتی که نگاه به خودش می کند از آن طرف، وقتی که نگاه به آن طرف می کند، نگاه به آن فیض خدا می کند، نگاه به آن توفیق خدا می کند. نگاه به آن حیثیتی که الآن با این حیثیت در میان مردم ظاهر شده، این را که دیگر نمی توان انکار کرد، به آن نگاه می کند می گوید اگر هر کسی هست بفرما بیاید جلو، حریف می طلبم، ملاصدرا بیاید جلو، می مالانم او را به هم، بوعلی بیاید می مالونم به هم، شیخ طوسی و شیخ انصاری بیاید و علامه حلی می مالانم به هم، هر کسی می خواهد بیاید جلو، چرا؟ از آن دریچه الآن دارد می بیند! آن وقت خودش را نمی بیند. حالا آنها را مالوند به هم، کیف می کند؟ نه! برای او فرقی نمی کند! این قضیه، این جا است. وقتی که آقای مطهری می رود پیش ایشان و تمام مشکلاتش را مثل موم حل می کند و می گذارد جلو، حالش در آن موقع چیست؟ یک خنده ها! این عالم آمد و این فیلسوف آمد و دیدی خلاصه حریفش شدیم و این نه، این مال ماها است! او نه، هیچ! همان است، همان است، قبلش، آمدنش، بعدش، همه یکی است! همین طور لبخند می زند، قبلش لبخند می زد، وسط کار هم لبخند می زد، آخرش هم همان لبخند بود! بعد هم از پله ها بلند می شود می آید پایین، به همه می گوید سلام علیکم، می نشیند چایی اش را می خورد، انگار نه انگار! نه قضیه ای اتفاق افتاده اینها چیست؟ چون این رسیده، این به این مسئله رسیده، ما فقط در یک تصور هستیم.

خب دیگر مطلب خیلی به طول انجامید؟ انشاءالله که امیدواریم خداوند ما را به این مبانی و به این حقایق ما را متحقّق کند! معنای متحقّق کردن یعنی این حقیقت را با وجود انسان یکی کند و وحدت بدهد و مصداق این کند و از فیوضات ماه رمضان هم همه را بهره مند کند. و نسبت به این مسائل و مطالبی که خداوند قرار داده چشمهای ما را باز کند و ما را موفق کند به آن چه که نصیب پاکان درگاهش کرده، و برد را آنها کردند! برد را آنها کردند، و فیض را آنها به اصطلاح بردند. انشاءالله.

در شبهای ماه رمضان، در شبهای قدر، خب رفقا نسبت به مسائل اطلاع دارند! همان روش و شیوه ای که در زمان مرحوم آقا بوده ما هم به همان کیفیت عمل می کنیم و به خصوص در شب بیست و سوم که شب قدر است، می شود گفت که شب مسلم قدر، همان شب بیست و سوم هست و آن دو شب به عنوان تهیّ و مقدّمه برای به دست آوردن استعداد برای درک شب بیست و سوم خداوند قرار داده و شب بیست و سوم باید معرفت خدا را بخواهیم، وتوحید را باید بخواهیم، و ولایت امام علیه السلام را باید بخواهیم؛ که شب قدر، همان شب امام علیه السلام است. انشاءالله خدا همه را موفق کند.

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ